

DE GROOTE
OORLOG VOORBIJ

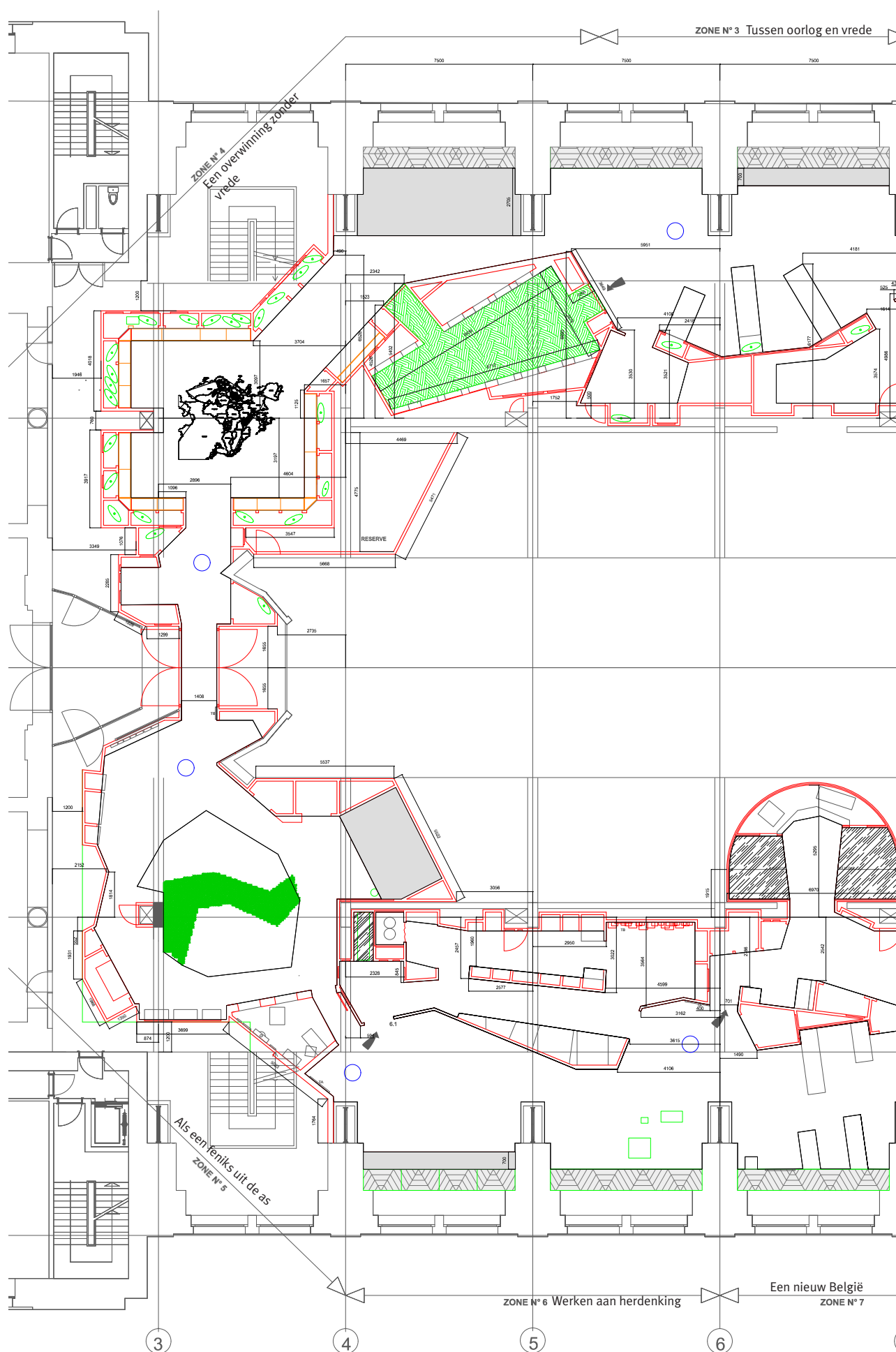
AU-DELÀ
DE LA GRANDE
GUERRE

BEYOND
THE GREAT
WAR

België Belgique Belgium 1918-1928

PEDAGOGISCH DOSSIER

Hulp bij het bezoek

Aan de hand van dit dossier kunt u zelf uw klas in de tentoonstelling “**De Grote Oorlog voorbij**” rondleiden. De tentoonstelling is opgesteld op het gelijkvloers van de Bordiaulhal van het Koninklijk Legermuseum en biedt een overzicht van de tien jaar die op de Eerste Wereldoorlog volgen.

Ze overloopt om te beginnen de laatste maanden van het conflict waaraan met de wapenstilstand op 11 november 1918 een einde komt. Ze presenteert daarna het doodgebloede België, uitgeput door vier jaar strijd en bezetting.

Het verdrag waarover in Versailles wordt onderhandeld, leidt tot de ontmanteling van de vier grote rijken (Rusland, Oostenrijk-Hongarije, Duitsland en het Ottomaanse Rijk) en creëert heel wat nieuwe staatjes. Deze situatie brengt permanente vrede weliswaar in het gedrang.

Verschillende ruimten zijn gewijd aan de materiële en morele heropbouw van België, wanneer het land de vooroorlogse voorspoed en stabiliteit tracht te herwinnen. De oud-strijders, invaliden, weerstanders, collaborateurs, weduwen en wezen vormen echter een nieuwe samenleving waarin nieuwe opvattingen gelden.

De naoorlogse periode – dikwijls de “dolle jaren” genoemd – twijfelt tussen onbezorgdheid, vooruitgang en angst.

Hoe dit dossier te gebruiken?

Dit dossier bevat drie hoofdonderdelen die met de drie fasen van een bezoek overeenstemmen. Een eerste deel “Voor het bezoek” is bedoeld om het bezoek in de klas voor te bereiden en situeert de context van het interbellum. Dit deel bevat ook de meeste teksten die op de panelen in de tentoonstelling voorkomen. Het tweede deel “**Tijdens het bezoek**” betreft het bezoek als dusdanig. De “**Activiteitenfiches**” bevat vragen die een beroep doen op kennen en kunnen: kaartlezen, ontcijferen van een affiche of een foto, het begrijpen van een document, enz.

Het derde deel “**Na het bezoek**” stelt voor de documenten van de leerlingen samen te voegen en de aangesneden thema's uit te diepen aan de hand van grondiger onderzoek en debatten met de leerlingen. Op onze webstek ([www.legermuseum.be/Uw bezoek/Educatief/Pedagogische dossiers](http://www.legermuseum.be/Uw%20bezoek/Educatief/Pedagogische%20dossiers)) vindt u een PowerPoint-presentatie met de geselecteerde objecten om in de klas te bekijken

Praktische inlichtingen

Sluitingsdagen: het Museum is elke maandag gesloten, evenals op 1/01, 1/05, 1/11, 25/12.

Toegang: 5/4/2/1/0 euros (zie www.legermuseum.be)

Geleid bezoek na reservatie min. 3 weken van tevoren via de educatieve dienst: reservatie@whi.be.

Een geleid bezoek duurt 1u30. De prijs bedraagt 60 euro (week) of 70 euro (weekend) per groep van maximum 15 leerlingen.

Contact educatieve dienst: 02/ 737 79 07 of reservatie@whi.be

Bereikbaarheid

Bus: Halte Merode: 22, 27, 80, 61

Halte Schuman: 12, 21, 22, 36, 60, 79

Tram: Halte Merode: 81

Metro: Halte Merode of Schuman: lijn 1 en 5

Alle haltes liggen op ongeveer 10 minuten wandelen van het Museum.

Meer info: www.stib-mivb.be

Trein: Stations Schuman of Merode of met de metro vanuit het Centraal Station.

Meer info: www.belgianrail.be

Parking: - op de esplanade van het Jubelpark (gratis, maar bij evenementen gesloten)

- Jubelpark (ondergronds/betalend) Menapiërsstraat 18, 1040 Brussel

Fiets: fietspad rond het Jubelpark, toegang tot het park met de fiets.

Als u niet naar het Museum kunt komen, dan komt het Museum naar u toe!

Nodig de geschiedenis uit in je school of gemeente!

We beschikken over zes reizende tentoonstellingen over verschillende onderwerpen die je kan uitlenen voor slechts 100 euro / week (verzekering, transport en opstellen inbegrepen). Wij komen dan de tentoonstelling van jouw keuze opbouwen. Een van die tentoonstellingen behandelt het interbellum.

De tentoonstelling **Interbellum 1919 - 1939** beschrijft de gebeurtenissen en omstandigheden die de vrede en de vrijheid op het spel zetten tijdens deze periode. Van de ondertekening van de Wapenstilstand op 11 november 1918 tot de Duitse invasie van Polen in september 1939: de weg naar een nieuwe wereldbrand voert langs de grote economische depressie, de opkomst van het nationalisme, de doorbraak van de totalitaire ideologieën en van de autoritaire regimes in verschillende Europese landen.

Boek één van onze tentoonstellingen

Naargelang de tentoonstelling kun je ook beroep doen op onze ervaren gidsen. Voor 30 euro per dag begeleiden zij op een interactieve manier groepen door de tentoonstelling. Wil je ook een van de tentoonstellingen in je school of bij jou in de buurt, aarzel dan niet om ons te contacteren!

Voor info en reservatie: 02 737 78 23 of herinnering@whi.be

Voor het bezoek

Zaal 1 : Inleiding

“Dit is geen vrede, dit is hooguit een wapenstilstand goed voor 20 jaar”, Ferdinand Foch, 1920

“Een nieuwe oorlog over twintig jaar”, Koning Albert I

Eind 1918: licht aan het einde van de tunnel. Welke toekomst heeft de wereld te bieden na vier lange jaren van verwoesting? Hoe moet worden omgegaan met miljoenen doden en oud-strijders, gewonden en verminkten, weduwen en wezen? Is vooruitgang nog mogelijk na een dergelijke slachtpartij?

De “dolle jaren” bieden een antwoord op deze vragen: een wind van vernieuwing en creativiteit waait over de samenleving. Jazz, radio, film, huishoudtoestellen, transport: de maatschappij beleeft een echte revolutie. Maar misschien heeft de medaille ook wel een keerzijde. Nationalisme steekt immers opnieuw de kop op, de economische crisis woedt onderhuids, de wonden zijn nog niet geheeld.

Dit is een verhaal van tegenstellingen...

De hond Whisky verwelkomt de bezoekers. Whisky is waarschijnlijk een fox-terrier. Hij ontmoette zijn baasje, een Belgische soldaat, in de loopgraven. Hij werd door een granaat aan het oog gewond. Hij staat symbool voor het leed veroorzaakt door 4 oorlogsjaren en de morele eenzaamheid van soldaten die bij de dieren wat geborgenheid zoeken. De verwonding van de hond refereert aan de soldaten die verminkt uit de oorlog zijn gekomen en die na de oorlog een nieuw leven moeten uitbouwen. De vrede, net zoals het hondje, is broos en verre van perfect. En dat is net het verhaal dat door de tentoonstelling wordt gebracht.

collectie WHI/KLM

Zaal 2: Uit de impasse: 1918

Wanneer in juli 1914 de oorlog uitbreekt, verwacht iedereen dat die snel voorbij zal zijn. Maar 3,5 jaar later zijn de Staten én hun kolonies uitgeput en is de economie van alle werelddelen doodgebloed. De twee kampen zetten daarom alles op alles, in de hoop dankzij een ultiem offensief eindelijk uit de impasse te geraken.

Het Duitse Lenteoffensief in 1918

De Duitse aanval wordt op 21 maart 1918 gelanceerd en boekt aanvankelijke successen, maar het front dat ter hoogte van het Britse 5e Leger werd doorboord, wordt versterkt door Franse en Engelse divisies die uit Italië zijn teruggekeerd.

Op 9 april worden de Engelsen en Portugezen langs de Leie tussen La Bassée en Armentières verslagen. De havens van Boulogne en Calais worden bedreigd, maar de Duitsers beschikken over onvoldoende reserves om hun succes volledig uit te spelen. Kleinere aanvallen ten noorden van Leper kunnen de geallieerde reserves niet onderuit halen, waardoor de gevoeligste plekken beschermd blijven. De Geallieerden behouden de Kemmelberg; in Merkem heroveren de Belgen gebieden die ze eerder op de dag hadden verloren.

Het offensief in de Aisne rukt 45 km in de richting van Parijs op, maar is niet doorslaggevend.

De uitgeputte Duitsers verliezen hun numerieke voordeel. Pas opgeleide Amerikaanse divisies worden daarenboven in de rustige sectoren ingezet, waardoor vanaf april slagkracht vrijkomt. Vanaf juni kan maandelijks niet op 100.000 maar op 250.000 bijkomende manschappen worden gerekend en deze kapitale factor doet de oorlogssweegschaal doorslaan. Op 18 en 19 juli worden tijdens een eerste Frans tegenoffensief (dat over de Amerikaanse 1e en 2e divisies kan beschikken) op de Marne 20.000 Duitsers gevangen genomen en 400 kanonnen buitgemaakt.

Het bevrijdende offensief

Het initiatief ligt nu in het andere kamp: om de Duitsers te verplichten hun reserves uit te spreiden, gaat maarschalk Foch, hoofdbevelhebber van de geallieerde legers, tot drie grote offensieven over die op 26, 27 en 28 september bijna simultaan in de Argonne, op de Somme en in Vlaanderen worden gelanceerd.

In het noorden bestaat de legergroep-Vlaanderen, onder koning Albert, voor de helft uit Belgische troepen (13 goed opgeleide divisies met een ijzersterk moreel). Bij gevechten zou een gebrek aan rekruten echter het voortbestaan van de groep kunnen bedreigen.

Op drie dagen tijd wordt de Vlaamse heuvelrug ingenomen.

600 Duitsers en 250 kanonnen vallen in geallieerde handen, maar 3.000 soldaten sterven en 10.000 mannen raken gewond.

De verovering van “Flandern Stellung I” verloopt nog moeizamer: ze begint op 14 oktober en de 18e worden de steden Torhout en Tielt bereikt. Dankzij deze actie worden de kust en Oostende bevrijd. In het zuiden bevrijden de Britten Rijsel, Kortrijk en Tourcoing.

De Belgen naderen Gent wanneer de wapenstilstand wordt ondertekend.

Reconstitutie van de slag bij Merkem in maart 1918, collectie WHI/KLM

De wapenstilstand

Op 11 november wordt de wapenstilstand ondertekend, net wanneer het Franse leger de Schelde oversteekt en de Belgen daarvoor klaar staan. De strijd wordt om 11 uur gestaakt. Na de vlucht van de onttroonde keizer naar Nederland komt het nieuws van de wapenstilstand niet als een grote verrassing en wekt het bij het leger weinig enthousiasme op. Het gaat inderdaad slechts om een verpozing van zes dagen, bedoeld om eerst de bezette gebieden en dan de linkeroever van de Rijn te evacueren, om de gevangenen vastgehouden in Duitsland te bevrijden en te repatriëren, om beslag te leggen op alle duikboten, 1.700 vliegtuigen, 5.000 vrachtwagens, 25.000 snelvuurwapens, 5.000 locomotieven, ... De stadsbestuurders vragen aan de nog bezette burgers niet te betogen vóór het vertrek van de Duitsers.

De Duitse troepen verlaten het front volgens het vooropgestelde plan, ondanks het verval van de achterste linies.

Ondertekening van de wapenstilstand, Compiègne, 11 november 1918, collectie WHI/KLM

Zaal 3:

Tussen oorlog en vrede

De wapenstilstand brengt nog geen vrede in het land. Terwijl de koning aan het hoofd van zijn leger triomfantelijk terugkeert naar Brussel, verlaat de Duitse bezetter het land, op de voet gevolgd door de geallieerde legers. Het is een woelige periode waarbij de bevolking balanceert tussen hoop en wanhoop, tussen vreugde en verdriet. Nu pas wordt duidelijk welke ravage de oorlog in België heeft aangericht.

Loppem

Onderhoud in Loppem, de Spaanse diplomaat Pedro Saura, de liberaal Paul-Emile Janson en de socialist Eduard Anseele, 11 november 1918, collectie WHI/KLM

De plannen voor het naoorlogse België worden uitgetekend in Loppem, het dorp bij Brugge waar koning Albert die laatste oorlogsweken zijn hoofdkwartier heeft gevestigd. De vorst ontvangt er op 11 november 1918 een delegatie uit Brussel die hem informeert over de gespannen toestand in de hoofdstad. De volgende dagen ontvangt de koning in Loppem tal van politici en prominenten uit het bezette land. Regeringsleider Gerard Cooreman, pas in functie sedert juni 1918, biedt zijn ontslag aan en maakt zo de weg vrij voor de eerste naoorlogse regering van nationale unie. Op 21 november 1918 legt de nieuwe ploeg de eed af. De regering wordt geleid door Léon Delacroix en bestaat uit zes katholieken, drie liberalen en drie socialisten. Reeds de volgende dag stelt koning Albert het regeerakkoord voor aan het parlement. In zijn troonrede blikt de vorst terug op de afgelopen

oorlogsjaren, maar kondigt ook ingrijpende hervormingen aan. Zo belooft de koning de onmiddellijke invoering van het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen. Ook de inrichting van hoger onderwijs in het Nederlands komt aan bod.

België aan het einde van de oorlog

Met het vertrek van de Duitse bezetter kan eindelijk de balans van de oorlog worden opgemaakt. Nu pas zijn de gevolgen voor de bevolking en de schade aan de infrastructuur echt duidelijk. Tal van ziektes hebben de bevolking verzwakt. Veel steden en gemeenten hebben te kampen met Spaanse griep, buiktyfus, tuberculose en dysenterie. Bovendien heerst een acuut voedseltekort. In de roes van de bevrijding worden duizenden echte en vermeende incivieken opgepakt door de Belgische veiligheidsdiensten. Verklikkers, spionnen, economische collaborateurs en activisten vliegen achter slot en grendel in afwachting van hun proces.

Van de Belgische vooroorlogse economie rest nog weinig.

Fabrieken zijn geplunderd, spoorwegen vernield, havens gesloten en hele dorpen en steden van de kaart geveegd. Het land is een puinhoop.

Meer dan 70.500 openbare en privégebouwen zijn volledig vernield, 30.000 andere moeten worden hersteld. Wegen en bruggen zijn verdwenen. 2.000 kilometer spoorwegen moeten opnieuw worden aangelegd. Tussen Nieuwpoort en Diksmuide heeft het zeewater de landbouwgronden vier jaar lang verziekt. Over de volledige frontzone bevinden zich tonnen munitie. De bodem is zwaar vervuild door verwrongen staal en roestend ijzer.

Verwoesting en plundering van een winkel die van collaboratie wordt verdacht, Luik, november 1918, collectie WHI/KLM

De aflossing van de wacht

Zoals voorzien in de wapenstilstandsovereenkomst trekken de geallieerde troepen vanaf eind november 1918 de Duitse grens over om zich op de linkeroever van de Rijn te installeren. Het Duitse leger moet zich terugtrekken op de rechteroever. Zo komen ongeveer zeven miljoen Duitsers onder geallieerde controle te staan. Ook de Belgen nemen deel aan deze controle/bezetting. Het Belgische leger krijgt een bezettingszone van Düsseldorf

Brug in Düsseldorf met Belgische vlag, collectie WHI/KLM

tot aan de Nederlandse grens toegewezen. De Fransen bezetten met 21 divisies de grootste zone, van Lauter tot Bingen. De Amerikanen bezetten hun zone van Bingen tot Bonn met 240.000 soldaten. De Britten annexeren de zone van Bonn tot Düsseldorf. Het harde militaire bezettingsregime stuit op heel wat verzet bij de Duitse bevolking.

Een terugkeer vanuit alle windstreken

Bureau van de gedeporteerden, krijgsgevangenen, enz., Rode Kruis, Genève, collectie WHI/KLM

In november 1918 bevinden zich nog meer dan 700.000 Belgen in het buitenland. Die keren individueel of in groep terug naar huis. Vanuit Duitsland worden de meer dan 40.000 Belgische krijgsgevangenen en politieke gevangenen vanaf november 1918 gerepatriëerd. Vanaf februari 1919 keren vanuit Nederland de vluchtelingen met speciale treinen terug. De geïnterneerde soldaten keren via triagekampen terug. Groot-Brittannië wil de Belgen snel weg en legt vanaf december 1918 heel wat schepen in voor een vlotte terugkeer. Ook vanuit Frankrijk komt de terugkeer van meer dan 326.000 Belgen snel op gang.

Zaal 4:

Een overwinning zonder vrede

De vredesonderhandelingen in Parijs monden uit op de ondertekening van verdragen die in naam van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren de verdwijning en opdeling van de overwonnen rijken bevestigen. Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Rusland en het Ottomaanse Rijk verdwijnen, terwijl Staten met betwiste grenzen en ontevreden minderheden het licht zien. Het verdrag van Locarno in 1925 kan de gemoederen niet tot bedaren brengen.

Versailles: een kasteel, een verdrag

Het beroemdste verdrag ooit wordt op 28 juni 1919 in de Spiegelgalerij van het kasteel van Versailles ondertekend: het wast de vernedering van de Franse nederlaag in 1870 weg en betekent het einde van het Duitse keizerrijk dat op diezelfde plek geboren was. In tegenstelling tot wat de Amerikaanse president Wilson aan de verliezers had beloofd, wijst het verdrag van Versailles Duitsland als de enige schuldige voor de oorlog aan. Het rijk verliest een achtste van zijn grondgebied, raakt zijn kolonies kwijt en moet schadevergoedingen betalen die het door de staat van zijn naoorlogse economie nooit zal aankunnen. Zijn leger wordt tot 100.000 manschappen herleid.

Duitse delegatie op de conferentie van Versailles, collectie WHI/KLM

Het verdrag van Versailles steunt op overwegingen uit de entourage van de Amerikaanse president Wilson (Inquiry) geleid door zijn persoonlijke raadgever, kolonel House, en voorgesteld tijdens de toespraak tot het Congres op 8 januari 1918: “Toespraak tot het Verenigde Congres over de vredesvoorwaarden”. De eerste vier punten maken komaf met de geheime diplomatie en promoten de vrijhandel, de vrije navigatie en de ontwapening. De andere bespreken de creatie van nieuwe Staten volgens het principe van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren.

Het verdrag kondigt ook de oprichting van de Volkenbond aan, een instelling die op basis van collectieve veiligheid conflicten moet voorkomen: vrede wordt door onderhandelingen bereikt en het schrikbeeld

van de oorlog verdwijnt door een algemene verbetering van de levenskwaliteit.

De Volkenbond: een “club van de overwinnaars”?

De Grote Oorlog is het gevolg van een falende diplomatie. President Wilson werkt daarom de Volkenbond uit, een organisatie (opgericht in 1920) die moet toezien op de naleving van het internationale recht, evenals op gelijkheid en rechtvaardigheid tussen de Staten, waarbij oorlog en geheime diplomatie verboden zijn. Conflicten moeten door arbitrage worden opgelost. Bij gebrek aan een internationale macht en door de beperkte impact van de economische sancties blijkt toepassing zeer moeilijk. De werking wordt daarenboven verzwakt door een onvolledige vertegenwoordiging van de internationale gemeenschap: o.a. de Verenigde Staten weigeren het verdrag van Versailles, dat de Volkenbond creëert, te ratificeren en de overwonnen landen mogen aanvankelijk niet toetreden. De permanente raadsleden maken er een overwinnaarsclubje van (Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Italië, Japan, China). In die omstandigheden kan de Volkenbond zijn opdracht niet uitvoeren.

De nieuwe kaart van Europa

De kaart van Europa wordt hertekend. Het Oostenrijks-Hongaarse, Duitse, Russische en Ottomaanse Rijk worden ontmanteld. Hierdoor ontstaan etnische minderheden en een reeks nieuwe landen die vaak elkaars economische rivaal zijn.

Intrede van koning Albert I in Brussel, 22 november 1918, collectie WHI/KLM

België buiten de grenzen

Internationale erkenning: de koning

Het heldhaftige land dat België tijdens de oorlog is, wordt nadien een probleemgeval, maar op basis van de Verklaring van Sainte-Adresse die in 1916 door de Entente wordt ondertekend, verkrijgt de natie in 1919 toch opnieuw haar politieke en economische onafhankelijkheid. De Belgische delegatie in Versailles kan rekenen op de steun van koning Albert die speciaal per vliegtuig overkomt om voorrang in de Duitse herstelbetalingen af te dwingen. Het land, permanent lid van de commissie voor herstelbetalingen, rijft uiteindelijk twee miljard goudmark binnen, d.w.z. meer dan 8 % van de totale schuld. Het imago van het land steunt op dat van de koning die buitenlandse prominenten ontvangt en Brazilië en de Verenigde Staten bezoekt. De Olympische Spelen in Antwerpen in 1920 brengen hulde aan al diegenen die geleden hebben, terwijl de vijand van gisteren wordt uitgesloten.

De neutraliteit wordt opgegeven.

Na de Duitse schending van het grondgebied stapt België af van de neutraliteit die in 1839 werd opgelegd. België sluit een akkoord met Frankrijk en verzaakt zo een economische unie met Luxemburg dat het verlies van een deel van zijn Duitse afzetmarkt wenst goed te maken. Het geheime militaire akkoord wordt op 7 september 1920 ondertekend en moet het nationale grondgebied op de Rijn veilig stellen. Engeland sluit zich hierbij niet aan, wat een malaise in de Belgische politieke wereld opwekt.

De Belgen op de Rijn

Het verdrag van Versailles bevestigt dat het Duitse leger de linkeroever van de Rijn en een strook van 50 km breed op de rechteroever moet vrijgeven. De Belgische zone vertegenwoordigt 10 % van de gebieden die door de Geallieerden (Amerikanen, Britten, Fransen) worden bezet. De contacten met de Duitse administratie verlopen enerzijds via de militaire overheid en anderzijds via een burgerinstelling, de “Intergeallieerde Hoge Raad voor het Rijnland” (HCITR).

De samenleving tussen bezetters en bevolking verloopt moeizaam. De spanning stijgt in 1923 wanneer de Frans-Belgische macht de rechteroever van de Rijn bezet en de inwoners tot passief verzet overgaan. De streek heeft sinds 1918 met politieke strubbelingen (separatisme, communisme, enz.) af te rekenen

en maakt nu een diepe economische en financiële crisis door, waardoor het dagelijkse leven van de Rijnlanders zeer zwaar wordt. Het plan-Dawes en de akkoorden van Locarno bedaren de gemoederen. In 1929 komt een einde aan de bezetting van de linkeroever.

“Groot België”

Tijdens de oorlog weerklinken nationalistische stemmen die uit historische en strategische overwegingen een “Groot België” vragen. Dankzij de vredesverdragen kan het land de kantons (Kreise) Eupen, Malmedy en Sankt-Vith evenals het onverdeelde gebied van Moresnet aanhechten, maar toch is de ontgoocheling groot, want er werd op meer gehoopt, niet enkel ten nadele van Duitsland, maar ook ten koste van Luxemburg en Nederland (Nederlands Limburg, Zeeuws-Vlaanderen), hoewel die tijdens de oorlog neutraal waren.

collectie WHI/KLM

Afrika en België

Na moeizame onderhandelingen en een bilaterale schikking met Engeland (de Orts-Milner akkoorden) krijgt België van de Volkenbond zeggenschap over Ruanda-Urundi dat in 1916 werd veroverd, evenals een douanefranchise over de spoorweglijn van Kigoma naar de haven van Dar-Es-Salaam. Het mandaat verbindt deze streken administratief met de Congolese kolonie, maar stelt ze onder protectoraat waarbij de stamhoofden en koningen heel wat macht behouden en enkel moeten inleveren op wat de kolonisator moreel onaanvaardbaar acht.

Koning Albert, die in 1928 naar Congo reist, doet ondanks het mandaat van de Volkenbond Ruanda-Urundi niet aan, hetgeen hem later wordt verweten. Het dicht bevolkte gebied, dat steeds door hongersnood wordt bedreigd, verliest Lufingi aan de Britten. Na de hulp geboden tijdens de veldtocht in Tanzania (Tabora-Mahenge) wensen die inderdaad de toegiften aan Dar-Es-Salaam in te perken.

Zaal 5:

Als een feniks uit de as

Na de vijandelijkheden wacht de wederopbouw van het land. Woningen en infrastructuur moeten opnieuw worden opgebouwd. De Belgische economie ligt nagenoeg lam. Een snelle relance blijkt ijdele hoop en een terugkeer naar de vooroorlogse economie is onmogelijk. Ook de herstelbetalingen vanuit Duitsland blijven uit. Pas halfweg de jaren '20 klimt de Belgische economie uit dit diepe dal.

Geldzaken

Voor de wederopbouw van het land rekent de overheid vooral op herstelbetalingen uit Duitsland. In Versailles krijgt België echter niet waarop het hoopt en de eigenlijke herstelbetalingen komen maar heel traag binnen.

Om de druk op Duitsland op te voeren, beslist Frankrijk in 1923 om het Duitse Ruhrgebied te bezetten. België, met wie Frankrijk een geheim militair akkoord heeft gesloten, neemt deel aan deze bezetting, vooral omdat ons land eind 1922 slechts 4,5 miljard van de toegezegde 31,6 miljard frank heeft ontvangen. Pas met de komst van het plan-Dawes in 1924 worden de herstelbetalingen herschikt en komt een einde aan de bezetting.

Door de enorme uitgaven voor de wederopbouw kampt het land met een ongezien begrotingstekort. Om zijn economie te beschermen sluit België in 1921 een douane-unie met het Groothertogdom Luxemburg, de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie. Intussen is de Belgische frank onderhevig aan forse inflatie, de prijzen stijgen en de koopkracht daalt. Het herstel van de frank staat gedurende de eerste helft van de jaren '20 hoog op de politieke agenda. Pas in 1926 slaagt een regering van nationale eenheid erin om te snoeien in de overheidsuitgaven, de frank te devalueren en zo de munt te stabiliseren.

Openbare infrastructuur

In de Verwoeste Gewesten herbouwt de overheid 1.167 openbare gebouwen. Elders in het land gaat het om nog eens 1.300 openbare gebouwen. Talloze openbare wegen, bruggen, waterlopen en havens dienen hersteld te worden. Verder is er nog de heraanleg van zo'n 2.000 van de 8.700 kilometer spoorlijnen en 1.649 van de 2.709 kilometer buurtspoorwegen.

Het industriële herstel

Op het einde van de oorlog ligt de Belgische industrie volledig plat. Door de opeisingen van machines en grondstoffen kan de productie niet meteen worden hervat. Van de 2.554 fabrieken met cokesovens kunnen er maar 993 worden heropgestart. Slechts 11 van de 57 hoogovens blijven gespaard. Staalbedrijven zijn ontmanteld, steengroeves en havens liggen er werkloos bij. De steenkoolontginning daarentegen, met onder meer de exploitatie van het Kempens steenkoolbekken, overstijgt in 1919 al de vooroorlogse productie. Voorstanders van schaalvergrotingen en vernieuwing vinden weinig gehoor. Alles wordt dan ook gericht op een terugkeer naar de vooroorlogse situatie. Pas na de wederopbouw, het herstel van de handelsrelaties en de bezwering van de monetaire crisis in 1926 draait de productie in het land weer op volle toeren.

Verwoesting van fabrieken door de Duitsers, collectie WHI/KLM

Herstel van landbouw en landschap in de Westhoek

Door de oorlog is in de Westhoek ongeveer 90.000 hectare landbouwgrond onbruikbaar geworden. Aan het IJzerfront heeft het zoute zeewater de gronden verzilt. Rond het volledig vernielde Ieper wordt gedacht aan massale bebossing, zoals in de Franse zones rouges. Maar de teruggekeerde bevolking kant zich hiertegen en op initiatief van de Staat, maar vooral van de Boerenbond, worden grote herstelprojecten opgestart. De meeste velden worden in de periode 1919-1921 genivelleerd. Het belangrijkste werk bestaat in het dichtgooien van loopgraven en miljoenen granaatputten. De eerste oogsten vallen echter tegen en de toestand verbetert pas wanneer in een tweede fase tot diepgronden wordt overgegaan. Tegen 1930 zijn de meeste velden hersteld en halen ze opnieuw het vooroorlogse rendement.

Mechanisatie van de landbouw

De vóór de oorlog gestarte mechanisatie van de landbouw zet zich na 1918 verder door in het volledige productieproces. Het nivelleren van het omwoelde landschap gebeurt nog manueel, maar voor het bewerken van de akkers worden steeds krachtiger machines ingezet. Er wordt sneller gewerkt en er is minder nood aan mankracht. Hierdoor stijgt de productiviteit en dus het inkomen van de boer.

Tuinwijken

Na de oorlog is er nood aan zo'n 100.000 bijkomende nieuwe woningen. Om deze woningnood te lenigen, richt de overheid in 1919 de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en

Woonvertrekken op. Deze maatschappij bouwt heel wat sociale woningen, meestal in de zogenaamde tuinwijken. Deze tuinwijken of cités-jardins bevinden zich vaak aan de stadsrand, nabij industriële complexen of steenkoolmijnen.

De IJzeren Oogst

Na de oorlog wordt België geconfronteerd met een immens munitieprobleem, in de vorm van

Bezoek van de koning aan het IJzerfront, 19 maart 1921, collectie WHI/KLM

achtergelaten depots als vondsten bij de wederopbouwwerken. Daarbij gebeuren heel wat ongevallen, zoals bij het station van Grimde waar 140 treinwagons met Duitse munitie ontploffen. In West-Vlaanderen wordt al in 1919 een burgerlijke ophaaldienst ingericht en het jaar daarop een militaire voor de rest van het land. In 1919 wordt ook beslist tot het dumpen van zo'n 35.000 ton chemische munitie voor de Belgische kust. Bij het bos van Houthulst ontmantelt de Britse firma Pickett in 1920-1922 zo'n 32.000 ton munitie. De metaalprijzen schieten immers de hoogte in en Pickett betaalt de Staat zelfs voor leveringen. Ook de frontbewoners laten zich niet onbetuigd en graven zelf naar oorlogsschroot. Gevonden projectielen worden illegaal ontmanteld, met honderden ongevallen tot gevolg.

In 1920 wordt een militaire Service de Destruction ingericht voor het verzamelen en opruimen van munitie. Deze bestrijkt het hele grondgebied, behalve de verwoeste delen van West-Vlaanderen. Vanaf 1923 worden ook deze overgenomen met het bos van Houthulst als uitvalsbasis. In 1941 krijgt de dienst zijn huidige naam: Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Oorlogstuigen (DOVO). Tot vandaag wordt elk jaar nog zo'n 200 ton munitie uit de Eerste Wereldoorlog verwerkt.

Zaal 6:

Werken aan herdenking

Na het bloedbad komt de rouw. De voorlopige graven maken plaats voor definitieve begraafplaatsen. Overal worden monumenten opgericht die de doden eren en de overwinning markeren. Graven en slagvelden worden toeristische trekpleisters. De natie wijdt een cultus aan de helden en de offers die ze brachten. Alle herdenkingen staan in het teken van "nooit meer oorlog".

De doden begraven

De Grote Oorlog kost het leven aan zo'n 60.000 Belgen (burgers en militairen), op een bevolking van 7,5 miljoen inwoners. Het land moet het rouwproces zowel individueel als collectief verwerken. De Staat voorziet de aanleg van eenvormige militaire begraafplaatsen, maar onder druk van patriottische verenigingen wordt uiteindelijk ingegaan op de vraag van families die hun doden in gezinsverband wensen te begraven. Enkel ongeïdentificeerde lichamen of soldaten die niet door hun familie ter aarde worden besteld, vinden een laatste rustplaats in militaire necropolen in de buurt van de gevechtszones. Zoals voorzien in de vredesverdragen zorgt de Staat ervoor dat zowel de bondgenoten als de vijanden die op Belgische bodem hebben gevochten hun doden fatsoenlijk kunnen begraven. Elke natie voert een eigen beleid ter zake en daardoor krijgt iedere begraafplaats een sterke identiteit.

collectie WHI/KLM

De sporen van het conflict vrijwaren

De slagvelden trekken al snel heel wat bezoekers aan, omdat ze door het bloed dat er voor het vaderland werd vergoten een bijzondere emotionele betekenis verkrijgen. De eerste toeristische parcours worden reeds tijdens de oorlog uitgetekend. Deze bezoekbedevaarten werpen de vraag van de vrijwaring van de oorlogssporen op. Dadelijk na het staakt-het-vuren komt het oorlogstoerisme in een stroomversnelling. De families die op het graf van hun overledenen een moment van bezinning komen houden, willen het slagveld ook bezoeken en "aanvoelen". Op lokaal niveau gebeurt de vrijwaring van

Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, circa 1930, collectie WHI/KLM

erfgoedgetuigenissen minder gestructureerd: enkele militaire opstellingen worden bewaard en lokale musea worden her en der opgericht. In Brussel voert het Koninklijk Legermuseum een actief beleid om een documentaire en pedagogische collectie over de Grote Oorlog samen te stellen.

Helden

De Grote Oorlog maakt helden van de meest uiteenlopende persoonlijkheden. Burgers en militairen, mannen en vrouwen, jong en oud, bekenden of anoniemen; sommigen overleefden de strijd, anderen niet. Ze hebben allemaal blijk van uitzonderlijke moed gegeven en hun leven ingezet om waarden zoals gerechtigheid en vrijheid veilig te stellen. Tijdens de oorlog worden ze door iedereen vereerd en de samenleving hoopt uit hun voorbeeld te nodige kracht te putten om een einde aan het conflict te stellen. De heldencultus na 1918 geeft zin aan de offers die werden gebracht en de patriottische daden die werden gesteld, terwijl de pijnlijke herinneringen naar de achtergrond worden verdrongen. Na de oorlog versterkt deze cultus de collectieve identiteit; vandaag zijn die helden echter vergeten.

Voorlopig monument opgericht in Brussel ter ere van de terugkeer van het Belgische leger, collectie WHI/KLM

De herinnering doorgeven

In de loop van de jaren '20 evolueert de herinnering die de Belgen aan de Grote Oorlog hebben. Om de socio-economische moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden, blijven de ideeën van de oorlogspropaganda aanvankelijk brandend actueel: "De doden hebben recht op eeuwige dankbaarheid", "De haat voor de vijand is een heilige plicht" en "De vijand moet betalen voor het kwaad dat hij aanrichtte". Het verdrag van Locarno, ondertekend in 1925, brengt later niet enkel internationale detente en gemoedsrust, maar ook en vooral een nieuwe kijk op het oorlogsgebeuren: niet de vijand maar de oorlog als dusdanig moet worden gehaat! De overheid gebruikt de herinnering aan het conflict om nationale eendracht te bewerkstelligen. Herinneringsvectoren zoals tentoonstellingen en lezingen, literatuur en film, onderwijs en spel werken in dezelfde richting.

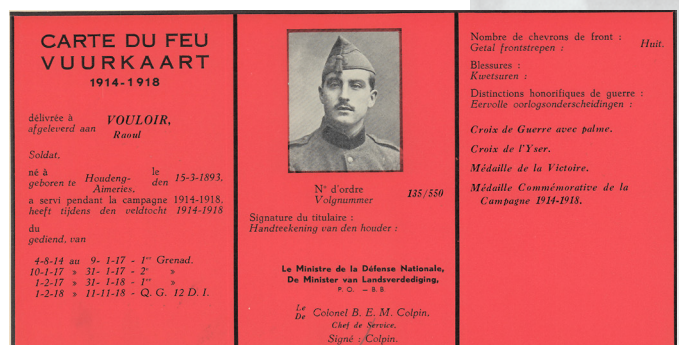
Zaal 7:

Een nieuw België

Na de oorlog worden heel wat sociale en politieke eisen gesteld; ook de taalkwestie is dan aan de orde. Met het algemeen kiesrecht voor mannen en de sociale hervormingen die de koning op 22 november 1918 aankondigt, stapt België in het tijdperk van de massasamenleving. De werkliedenpartij en de Vlaamse beweging worden permanente politieke actoren. Verenigingen van oud-strijders en invaliden of weduwen en wezen zijn maatschappelijke krachten waarmee voortaan rekening moet worden gehouden. De toestroom van migranten vestigt de aandacht op fundamentele vraagstukken.

De oud-strijders

Bij hun thuiskomst stuiten de oud-strijders op allerlei administratieve moeilijkheden. De meesten van de 300.000 overlevenden sluiten zich bij nationale federaties aan om een of andere vorm van vergoeding te verkrijgen, maar de talrijke statuten (soldaten, vrijwilligers, frontsoldaten, gevangenen, geïnterneerden) zorgen voor problemen. De doelstellingen van de verenigingen zijn ook uiteenlopend (V.O.S.: pacifisten of flaminganten; F.N.C: conservatieven; A.C.S: socialisten; ...). Na

collectie WHI/KLM

het succes van de mars op het parlement op 29 juli 1920 ruimen de federaties stilaan plaats voor verbroederings-, lokale verenigingen of regimentsgroeperingen die minder politiek getint zijn. Een tijdschrift informeert de leden over hun rechten. Alle patriottische, sociale of culturele activiteiten staan in het teken van dezelfde vlag. Er is echter wel veel onderlinge onenigheid; de “Vuurkruisen” trachten orde op zaken te stellen door een hiërarchie uit te werken.

De families van de invaliden en van de vermisten

Door het enorme aantal doden en invaliden moeten talloze gezinnen het zonder vaderfiguur stellen. In het begin van de eeuw is het meestal de man die alleen in het onderhoud van het gezin voorziet en hij bepaalt de educatieve waarden die aan de kinderen worden doorgegeven, terwijl de vrouw voor het huishouden instaat. De oorlogsweduwen worden eerst door hun familie geholpen en krijgen later een pensioen van openbare instellingen. Ze krijgen ook stemrecht ter vervanging van hun echtgenoot die op het slagveld is gesneuveld. Voor de wezen werkt de Belgische Staat maatregelen uit die hun toekomst moeten veilig stellen. Het Nationaal Werk voor Oorlogswezen regelt het voogdijschap of de plaatsing in een instelling, verschaft materiële of morele steun en medische zorgen. De families worden eveneens door privé-initiatieven geholpen.

Eén man, één stem

In 1919 voert België het enkelvoudig algemeen stemrecht voor mannen in. Dat wijzigt het politieke landschap, bevestigt de sterke opgang van de socialistische beweging in heel het land en biedt de Vlaamse beweging een spreekbuis in het parlement.

Het politieke klimaat is echter somber en de confrontatie van ideeën, openlijk uitgedrukt en ondersteund door soms gewapende milities, kan heel gewelddadig zijn.

De Vlaamse beweging

collectie WHI/KLM

De Vlaamse beweging beoogt taalgelijkheid voor alle burgers en door de oorlog komt het gegeven in een stroomversnelling terecht. Het Vlaamse nationalisme steunt op de eisen van de Vlaamse soldaten (het frontisme) en de collaboratie van Vlaamse overheden met de Duitsers (het activisme), waardoor het bij de meerderheid op weinig sympathie kan rekenen en Vlaanderen als “moffenlievend” stigmatiseert. De Vlaamse beweging, waartoe o.a. schrijver Cyrille Buysse en advocaat Frans Van Cauwelaert behoren die het activisme afwijzen, breekt dankzij het algemeen stemrecht toch door en weet haar eisen, zoals Nederlandstalig onderwijs, onder de nationale aandacht te brengen.

Het pacifisme

Vóór de oorlog is het pacifisme in België marginaal en wordt het concept enkel in intellectuele kringen besproken. Het tij keert na het conflict, vooral door de oprichting van de Volkenbond (de “geest van Genève”) en de Frans-Amerikaanse Briand-Kellogg-akkoorden (1928) die oorlog buiten de wet plaatsen. Het oorlogstrauma verankert het pacifisme niet enkel in de Vlaamse beweging doorheen het frontisme, de V.O.S. of de Vlaamse oud-strijdersverenigingen, maar ook in de christelijke arbeidersbeweging, in de Belgische Werkliedenpartij (socialisten) of in de communistische partij.

Socialisme en communisme in België

De Belgische Werkliedenpartij start vanaf 1916 in de regering het debat over het algemeen stemrecht op. Daardoor gaan de 700.000 leden van de vakbonden de partij steunen en is deze in heel het land

ruimschoots vertegenwoordigd. De BWP neemt tot 1921 en tussen 1925 en 1927 aan de driedelige regeringscoalities deel en weet een gunstigere sociale wetgeving af te dwingen: ouderdomspensioenen, vlottere toepassing van het stakingsrecht, achturedag, zesdagenweek.

De communisten van Les Amis de l'Exploité en die rond War Van Overstraeten (kunstschilder en Vlaams-katholieke politicus) – moeizaam verenigd in het “Bataljon van de 517” – klagen in de zomer van 1923 de Belgische bezetting van het Ruhrgebied aan, wat de aanhouding van de leiders van de beweging teweegbrengt. Wanneer Moskou Trotsky in diskrediet brengt, leidt dat in 1927 tot de breuk tussen de vrienden van Van Overstraeten die Trotsky aanhangen en de andere communisten.

Zaal 8:

Dolle jaren

Na vier lange oorlogsjaren, die alle krachten van het land hebben opgeëist, heeft de samenleving nood aan vrijheid en levensvreugde. Dankzij de technische vooruitgang wordt reizen gemakkelijker, is er meer comfort en komt meer tijd voor ontspanning vrij. De confrontatie van de verschillende culturen die tijdens het conflict met elkaar in aanraking kwamen, doet een nieuwe wind door het culturele landschap waaien. Dynamisme en moderniteit, uitbundigheid en creativiteit karakteriseren de bruisende jaren 1920.

Licht en contrast

Op de donkere oorlogsjaren volgt een uiterst gecontrasteerd decennium dat tussen traditie en moderniteit twijfelt. Vóór 1914 zijn enkel grote steden van elektriciteit voorzien; in 1927 dekt het netwerk 90 % van het grondgebied. Energievoorziening op grote schaal brengt een omwenteling teweeg, niet enkel in de industrie, het transport of de telecommunicatie, maar ook in de levenswijze. Door deze veranderingen ontstaat een moderne samenleving, gebaseerd op verbruik en massabeschaving. Het feest lijkt nooit te stoppen en heel wat mensen vermaken zich tot in de vroege uurtjes in nachtclubs, theaters en bioscopen. Hoewel de Europese filmindustrie in de jaren 1920 door de Amerikaanse wordt voorbijgestoken, beleeft de Belgische cinematografie een heropleving. Aanvankelijk zijn de films zeer patriottisch en anti-Duits, maar later ontstaat een heel nieuwe, avantgardistische en surrealistische cinema.

Vormen en kleuren

De herwonnen vrede is synoniem met artistieke vernieuwing. De Art Déco-stijl, die na de oorlog

Marcel-Louis Baugniet, slaapkamer uitgewerkt door *Intérieur moderne*, 1927 (p.211), CIVA

opkomt, wil rustgevend en geruststellend zijn. Hij staat voor een terugkeer naar klassieke strakheid. Alles draait om moderniteit in combinatie met functionaliteit. Art Déco is een allesomvattende kunstvorm, die alle domeinen beïnvloedt. Architectuur, binnenhuisinrichting, meubels, gebruiksvoorwerpen en decoratieve objecten worden gekenmerkt door elegante en sobere geometrische vormen, waarbij comfort aan robuustheid wordt gekoppeld. Zelfs het theater, het ballet, de film en de mode sluiten bij de Art Déco-trant aan. De plastische kunsten kennen tegelijkertijd een ongeziene creatieve opstoot. De vooroorlogse artistieke stromingen, zoals het fauvisme, het expressionisme of het futurisme leven nog een tijd voort, terwijl de geometrische abstractie sterk opkomt en het surrealisme vanaf 1926 verschijnt.

Snelheid en vooruitgang

In de jaren 1920 wordt tijd anders beleefd. Door de technische vooruitgang en het verschijnen van de burgerluchtvaart kunnen grote afstanden sneller worden overbrugd. De auto, het vliegtuig en het stoomschip zijn weliswaar aan een elite voorbehouden, maar iedereen kan zich met de trein en de

tram verplaatsen. De werkende bevolking en de toeristen reizen naast elkaar in afzonderlijke klassen, naargelang hun financiële mogelijkheden. Elektrische toestellen doen hun intrede in het huishouden. Talloze elektrische apparaten doen de taken van het dagelijkse leven vlotter verlopen. De nieuwigheden zijn weliswaar vooral in de grote steden te vinden. Dankzij de technische hulpmiddelen komt tijd vrij voor ludieke, sportieve of culturele activiteiten: de vrijetijdsindustrie ziet het licht.

Klanken en trillingen

Klank en geluid nemen in de jaren 1920 uiteenlopende vormen aan. De technologie die het mogelijk maakt geluid over lange afstanden te verzenden, boekt heel wat vooruitgang en veroverd geleidelijk aan een plaats in alle huiskamers. Telefonie vergemakkelijkt commerciële uitwisselingen en maakt nieuwe sociale contacten mogelijk; door de radio wordt informatie pijlsnel verspreid en de culture drempel omlaag gehaald. Op muzikaal vlak brengen de Amerikaanse en Canadese fanfares die in België bij de bevrijding spelen een origineel liedjesrepertoire met gesyncopeerde klanken. Deze nieuwe muzikale scène met haar hels tempo wordt het symbool van de herwonnen vrijheid. Talloze jazzbands zien het licht en treden overal in België op. De nieuwe ritmes gaan gepaard met uitzinnige danspassen. Onestep, twostep, foxtrot, charleston en tango worden waanzinnig populair.

Protos-wasmachine van Siemens, (1928), coll. MIAT Vo8520

ZAAL 2: Titel

collectie WHI/KLM

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 3: Titel

collectie Stadsarchief,
Brussel, n°620

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 3: Titel

*privécollectie F.
Bostyn*

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 4: Titel

collectie WHI/KLM

Bekijk de medailles en zoek de verschillen.

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

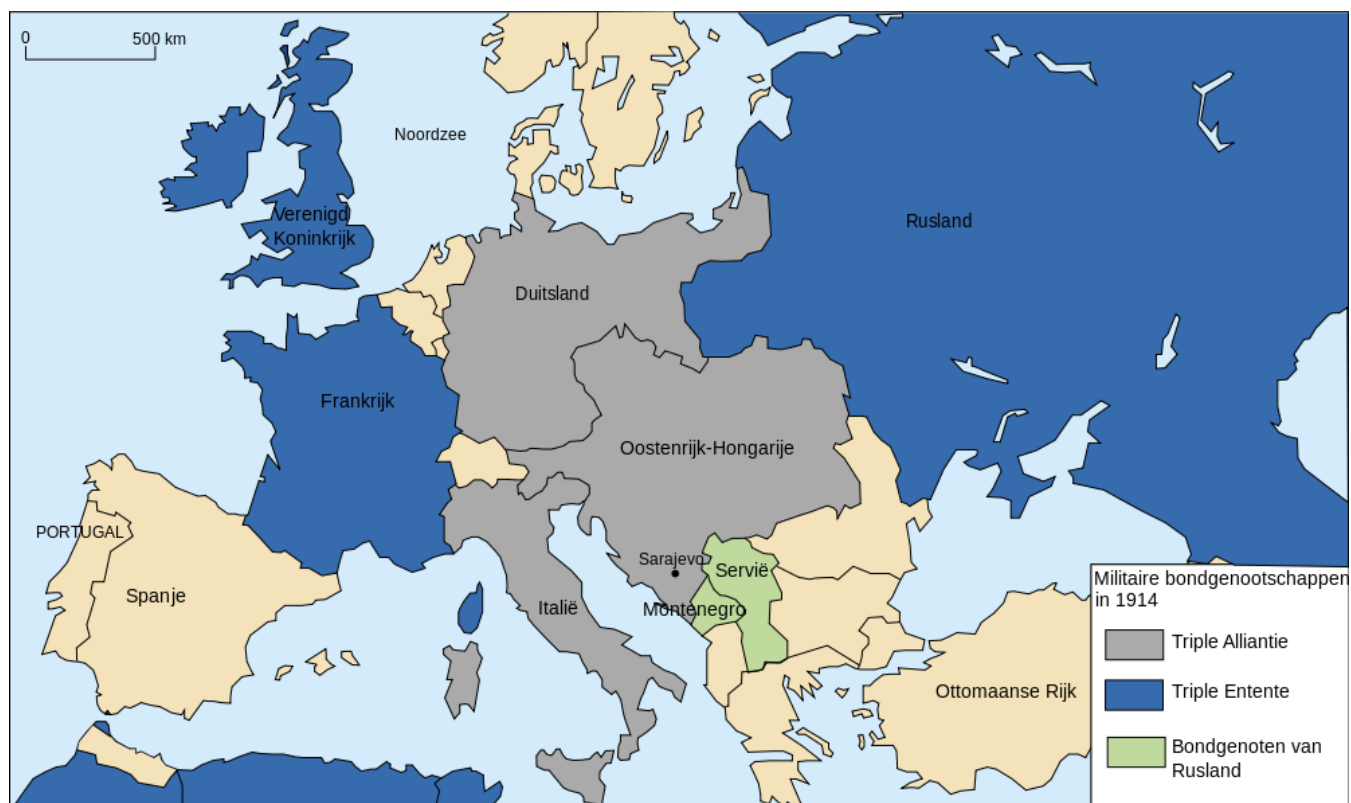
.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 4: Titel

De ontmanteling van de grote rijken

De vier grote overwinnaars van de oorlog (Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Verenigde Staten) hertekenen de kaart van Europa door de overwonnen rijken te ontmantelen.

De bolsjewistische revolutie veroorzaakt de ontmanteling van het Russische keizerrijk.

In het nieuwe Europa verschijnen nieuwe landen.

Vergelijk de kaart hierboven met die in de zaal. Noteer de naam van de landen die:

VERDWIJNEN of KRIMPEN

-
-
-
-

VERSCIJNEN

-
-
-
-

Het verdrag van Locarno (1925), een waarborg voor stabiliteit in Europa?

Door de monetaire stabiliteit en onder invloed van de pacifistische beweging verbeteren de relaties tussen Duitsland en de westerse partners (Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, België). Dankzij het nieuwe akkoord kan Duitsland tot de Volkenbond toetreden, wat een periode van Europese ontspanning en collectieve vrede zou kunnen bewerkstelligen.

In sommige landen wordt de democratie echter al bedreigd...

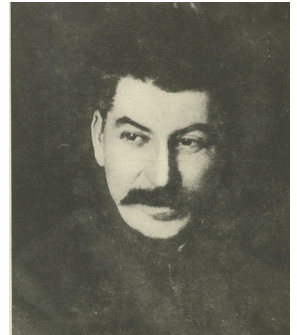
Geef voor elke autoritaire leider het land dat hij bestuurt.

Mussolini

Pilsudski

Staline

.....

.....

.....

Horthy

Hitler

Mustafa Kemal

.....

.....

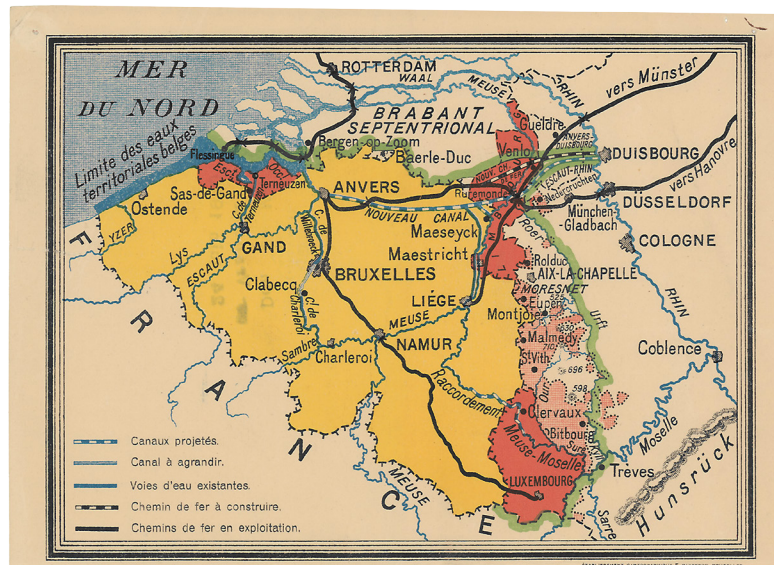
.....

Wat is de huidige politieke situatie van dat land? Welke bedenkingen roept dat bij jou op?

.....

.....

ZAAL 4: Titel

collectie WHI/KLM

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
 In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 5: Titel

collectie WHI/KLM

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 5: Titel

Collectie
Kerkfabriek
Diksmuide

Vergelijk de huizen van dit bordspel met het schaalmodel van de 'cité moderne'. Wat zijn de verschillen in aanpak?

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

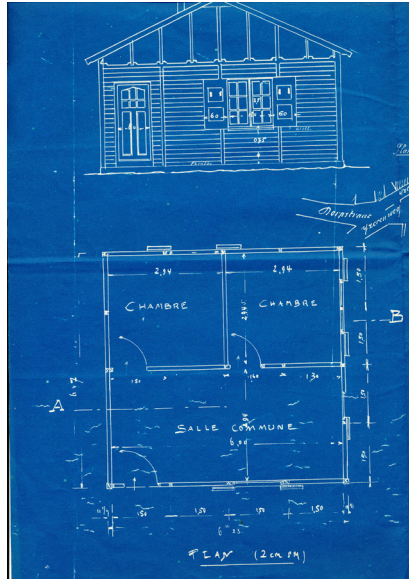
.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 5: Titel

Stadsarchief
Willebroek

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 6: Titel

privécollectie M. Jaupart

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 6: Titel

collectie WHI/KLM

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 7: Titel

collectie van de
Brailleliga

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 7: Titel

collectie Brussel-Museum van de Geneeskunde

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich ? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 8: Titel

collectie Dupuis

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich ? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 8: Titel

collectie MIAT Vo8324

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 8: Titel

collectie WHI/KLM

collectie Speelgoedmuseum, Mechelen

Vergelijk de twee soorten speelgoed (slechts een van beide is hier tentoongesteld) en beantwoord de vragen voor elk van beide.

Identificatie van het object/document.....

.....

Datum: Land:

Historische context:

.....

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie

In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch

☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

.....

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid

☐ een bedrijf

☐ een politieke partij

☐ een vereniging

☐ een privépersoon

☐ andere.

Voor welk publiek?

.....

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

ZAAL 8: Titel

collectie FRB/MIM FRP 78T Master's
Voice B 1831

Identificatie van het object/document.....

Datum: Land:

Historische context:

Is dit object/document ☐ een origineel ☐ een reproductie
In welke staat bevindt het zich? ☐ volledig ☐ fragmentarisch
☐ beschadigd ☐ goede staat

Van welke materialen is het document/object?

Wie heeft het object/document geproduceerd?

☐ de Staat/Overheid
☐ een bedrijf
☐ een politieke partij
☐ een vereniging
☐ een privépersoon
☐ andere.

Voor welk publiek?

Functie:

Hoe kon je de functie van het document/object achterhalen?

.....

.....

Noteer het naar jouw mening belangrijkste element:

Afbeelding (kleur, vormgeving, symbool, enz.).....

Tekst (woorden, typografie, argumenten, enz.).....

.....

Vormgeving (opmaak, kleuren, enz.).....

Hoe worden deze elementen gebruikt? (verband tussen de afbeelding / de tekst / de vormgeving / de functie)

.....

.....

Heeft dit document/object het leven van de bevolking en/of de soldaten beïnvloed? Indien ja, hoe?

.....

Dankzij welke bronnen/documenten in de tentoonstelling kan je de impact/het belang van het document/object analyseren?

.....

.....

Is het document/object volgens jou goed gekozen om het thema te illustreren dat in de tentoonstelling wordt aangesneden? Waarom?

.....

Wat zou je voorstellen als bijvoegsel of ter vervanging?

.....

Welk(e) verband(en) kan je leggen tussen het document/object en vandaag? Is er continuïteit of verandering, een evolutie of een breuk? Licht je antwoord toe.

.....

.....

Doet dit document/object je denken aan een hedendaags document/object? In welke context?

.....

Na het bezoek

Legendes en historische context van de geselecteerde voorwerpen

Zaal 2 : Uit de impasse

Witte vlag

Collectie War Heritage Institute/Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel

Witte vlag gehesen op de maalderij van Diksmuide die de Belgische troepen op 29 september 1918 op de Duitsers heroverden. De vlag werd meegenomen door ingenieur Comhaire, sergeant bij de pontonniers van het Belgische leger, die hem aan koning Albert I schonk. De witte vlag is een universeel vredesteken. De drager is ongewapend en mag niet worden aangevallen. De vlag geeft aan dat de drager zich overgeeft of wil onderhandelen. De witte vlag werd officieel erkend door de Conventie van Den Haag in 1899, wanneer de eerste regels van het Internationaal Humanitair Recht worden uitgewerkt. Vóór de Franse revolutie was wit de kleur van de sjerp van de officieren en van de koninklijke vlag die in 1790 in Frankrijk werd afgeschaft, ten voordele van de driekleur.

Zaal 3 : Tussen oorlog en vrede

Patriottisch borsteltje

Stadsarchief, Brussel

De wapenstilstand wordt op 11 november ondertekend, maar het volledige Belgische grondgebied is daarom nog niet bevrijd en de overheden roepen de bevolking op om niet te betogen vóór het vertrek van de Duitsers. Het land is pas op 28 november volledig bevrijd. De vier bezettingsjaren hebben diepe wonden geslagen. Zodra de vijand vertrokken is, barsten de anti-Duitse gevoelens los. Dit borsteltje met de nationale driekleur is een voorbeeld van de patriottische gevoelens die tijdens de oorlog uiteraard verborgen moesten blijven, maar die na het conflict vrij kunnen worden geuit. De Duitsers, evenals de “slechte” Belgen die gecollaboreerd hebben, zijn kop van jut.

Tijdens de bevrijding neemt de tot het uiterste getergde bevolking zelf het recht in handen. Gedurende enkele weken worden vrouwen kaalgeschoren, huizen van verdachte Belgen geplunderd, Duitsgezinde cafés kort en klein geslagen, oorlogsprofiteurs afgetuigd en activisten opgepakt. Deze gewelddaden én de verrichtingen van de incivieken worden tussen 1919 en 1923 snel door het gerecht vervolgd. 3.900 dossiers m.b.t. incivisme worden geopend, maar geen enkele van de 47 terdoodveroordelingen wordt uitgevoerd.

Koffer van onderwijzer Hubert Descamp

Collectie Franky Bostyn

Hubert Descamp, een onderwijzer, vlucht weg uit West-Vlaanderen dat door de gevechten volledig is verwoest en trekt naar Frankrijk. Zo'n 600.000 Belgen brengen de vier oorlogsjaren in ballingschap door; 320.000 van hen doen dat in Frankrijk.

Ondergebracht in kampen (Nederland) of tewerkgesteld in lokale of Belgische fabrieken (in Frankrijk en Groot-Brittannië) ervaren deze vluchtelingen het leven als migrant die door de plaatselijke bevolking niet steeds goed wordt onthaald.

Hubert Descamp oefent zijn beroep uit in de kolonie voor Belgische vluchtelingenkinderen uit Ieper in Chevilly, in het departement Seine. Na de gasaanvallen van april 1915 wordt de zone onveilig geacht. De kinderen kunnen bovendien geen onderwijs krijgen omdat scholen en leerkrachten door het leger zijn

opgeëist. Om de kinderen te beschermen en hun onderwijs voort te zetten, besluit de Belgische regering ze te evacueren en onder te brengen in schoolkolonies in Frankrijk en Zwitserland. Tussen 11.000 en 16.000 kinderen brengen zo de rest van de oorlog ver van hun familie door. Hubert Descamp sterft in ballingschap op 8 oktober 1918 (waarschijnlijk aan de Spaanse griep).

Spaanse griep

In het voorjaar van 1918 breekt een erg besmettelijke griepvariant uit. Het virus verspreidt zich razendsnel langs veelbezochte plaatsen zoals kazernes, opleidings- en krijgsgevangenkampen en troepentransporten. In het najaar wordt deze griep ook echt dodelijk, gevolgd door een mildere versie in de lente van 1919. Belgische soldaten en burgers blijven evenmin gespaard van deze pandemie die wereldwijd miljoenen slachtoffers maakt.

Zaal 4 : Een overwinning zonder vrede

De Overwinningsmedaille

Collectie War Heritage Institute/Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel

Op aandringen van maarschalk Foch en voor de eerste keer in de geschiedenis creëren alle geallieerde naties eenzelfde medaille, waarvan wereldwijd 14 versies tot stand komen. Deze medaille vertoont op twee uitzonderingen na - Japan en Siam - de beeltenis van de gehelmde overwinningsgodin. Ze verwijst vooral expliciet naar de triomf van de beschaving, waardoor de overwonnenen de facto worden uitgesloten.

Kaart van Europa, vóór (1914) en na (1919)

Nieuwe naties in het oosten

Het oude Oostenrijk-Hongarije is één van de grootste verliezers van de Eerste Wereldoorlog. Met de verdragen van Saint-Germain-en-Laye en van Trianon gaan de overwinnaars van het conflict in op sommige nationalistische eisen binnen het keizerrijk. Oostenrijk (vanaf dan een republiek) en Hongarije worden onafhankelijk verklaard. Dat laatste land verliest evenwel heel wat grondgebieden waarmee nieuwe staten worden gecreëerd.

De geallieerden belonen de Tsjechen met de oprichting van Tsjecho-Slowakije, hoewel het beloofde zelfbeschikkingsrecht van volkeren op die wijze aan de Slovakken of aan Duitse, Hongaarse en Oekraïense minderheden wordt ontzegd. Servië verkrijgt de stichting van het koninkrijk der Serven, Kroaten en Slovenen (het latere Joegoslavië). Bosniërs, Kroaten, Montenegrijnen en Slovenen leven van dan af aan onder Servische heerschappij, net zoals Albanese, Duitse en Macedonische bevolkingsgroepen. Roemenië en Polen verkrijgen de laatste flarden van het keizerrijk, maar ook daar wonen etnische minderheden.

In het oosten ziet met de onafhankelijkheidsverklaring van de Volksrepubliek Oekraïne op 20 november 1917 nog een nieuwe natie het licht. Het is het startschot voor een lange burgeroorlog, waarbij allianties tussen de Oekraïense troepen van generaal Simon Petlioura, de Polen van maarschalk Pilsudski, de Roemenen, het Rode Leger, de anarchistische troepen van landbouwer Makhno en de witte legers van generaal Denikine tot stand komen en dan weer worden ontbonden. Een tyfusepidemie treft legers en bevolkingen. De chaos is totaal en het Oekraïense grondgebied wordt in 1921 uiteindelijk tussen Polen en Sovjet-Rusland opgedeeld.

Nationalisme in de Baltische staten

De Baltische nationalistengrijpen het jaar 1918 en de chaotische situatie waarin het Russische rijk zich bevindt aan om hun onafhankelijkheid op te eisen. In het noorden laat Finland kort na de Oktoberrevolutie in Rusland van zich horen. Generaal Mannerheim, een voormalig tsaristisch officier, verovert het land op de bolsjewisten en wordt daarin gesteund door een Duits expeditiekorps. De verovering neemt enkele maanden in beslag. Als regent sluit Mannerheim meer dan 80.000 bolsjewistische strijders in kampen op. Rusland aanvaardt de vrede en erkent de Finse onafhankelijkheid twee jaar later, in 1920.

Aan de andere kant van de Oostzee werpen Estland, Letland en Litouwen het Russische juk van zich af en worden er troepen opgeleid die de controle over de opgeëiste grondgebieden moet hernemen.

Hoewel ze het tegen zowel lokale bolsjewisten als het Rode Leger moeten opnemen, weten die drie nieuwe staten de bovenhand te halen. Ze worden gesteund door flarden van het Duitse leger, evenals door Duitse vrijkorpsen die werden opgericht om de bolsjewistische opmars in te dijken en de Duitssprekende minderheden rond de Oostzee te beschermen. Na hun onafhankelijkheid in 1919 keren de jonge Baltische landen zich van deze Duitse steun af: de Duitsers worden uit de nieuwe staten verdreven. In 1920 wordt Letland nog het slachtoffer van een Poolse invasie, waardoor het zuiden van het land twee jaar later aan Polen wordt gehecht en enkel het noorden nog onafhankelijk blijft.

Affiche over de Belgische territoriale eisen

Collectie War Heritage Institute/Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel

“Groot België”

Tijdens de oorlog weerklanken nationalistische stemmen die uit historische en strategische overwegingen een “Groot België” vragen. Dankzij de vredesverdragen kan het land de kantons (Kreise) Eupen, Malmedy en Sankt-Vith evenals het onverdeelde gebied van Moresnet aanhechten, maar toch is de ontgoocheling groot, want er werd op meer gehoopt, niet enkel ten nadele van Duitsland, maar ook ten koste van Luxemburg en Nederland (Nederlands Limburg, Zeeuws-Vlaanderen), hoewel die tijdens de oorlog neutraal waren.

Zaal 5 : Als een feniks uit de as

Bouwdoos voor het begijnhof.

Collectie Kerkfabriek Diksmuide

Het Diksmuidse begijnhof

Het 13e-eeuwse begijnhof in Diksmuide wordt tijdens de oorlog volledig vernield. Vanaf 1923 wordt het opnieuw opgebouwd. Deze maquette is wellicht tijdens of net na de oorlog gemaakt door invalide Belgische soldaten in opdracht van Le Jouet

belge. Deze organisatie wil Belgische kinderen vaderlands speelgoed bezorgen en pleit na de oorlog tegen de invoer van speelgoed uit Duitsland.

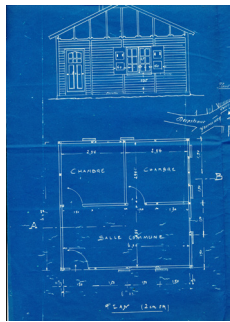
“Le Jouet belge”

Tijdens het conflict worden talrijke speelgoedfabrieken door de oorlogsindustrie opgeëist; het gebrek aan grondstoffen jaagt de productiekosten de hoogte in én brengt het gebruik van onaangepaste materialen met zich mee. Speelgoed krijgt echter wel een patriottisch tintje. Om de Duitse productie de pas af te snijden, zien nationale firma's het licht.

Zo verschijnt in België “Het Belgisch Werk voor speelgoed / L'Oeuvre belge du jouet”, waar gewonde of verminkte ex-soldaten aan de slag gaan. Deze organisatie wordt in januari 1915 onder de auspiciën van koningin Elisabeth gesticht en wordt oorspronkelijk in het koninklijk paleis ondergebracht, waar een tiental oorlogsverminkten in het atelier werken. Zo wordt meteen ook een soort getuigenis over het verwoeste België afgelegd. Met houten blokjes, pilasters, kroonlijsten en daken in levendige kleuren worden de

zwaarst getroffen plekken in België voorgesteld. Zo verschijnen eerst de Grote Markt van Veurne, het beghijnhof van Diksmuide, de Grote Markt van Ieper en later ook boerderijen, personages of dieren. Na de oorlog wordt deze instelling tot “Le Jouet belge” in Brussel en “Le Jouet liégeois” in Luik omgevormd, een coöperatief bedrijf dat een honderdtal verminkten tewerkstelt.

Plan van een voorlopige woning

Stadsarchief Willebroek

Van barak naar drieduuster

Veel teruggekeerde bewoners trekken noodwoningen op met achtergelaten materiaal van het front. Daarnaast levert het Koning-Albertfonds geprefabriceerde houten barakken. Dit fonds stelt in mei 1919 eveneens 4.000 Britse Nissen Huts ter beschikking. In afwachting van de eigenlijke wederopbouw kan met een premie van 3.000 frank ook zelf een semipermanente woning gebouwd worden, de zogenaamde drieduisters.

Architecten en hun werk

De Dienst Verwoeste Gewesten stelt in elke aangenomen gemeente een architect aan die de rooijlijnen bepaalt en die de verschillende bouwdoSSIERS op elkaar afstemt. Daarnaast tekenen architecten individuele ontwerpen uit. De stijl van de wederopbouw is vaak onderwerp van discussie. Het budget is veelal de doorslaggevende factor om te kiezen voor façadearchitectuur of eerder functionele ontwerpen in de regionale bouwtrant.

Affiche : Gevaar der ontplofbare voorwerpen

Collectie War Heritage Institute / Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel

De IJzeren Oogst

Na de oorlog wordt België geconfronteerd met een immens munitieprobleem, in de vorm van achtergelaten depots als vondsten bij de wederopbouwwerken. Daarbij gebeuren heel wat ongevallen, zoals bij het station van Grimde waar 140 treinwagons met Duitse munitie ontploffen. In West-Vlaanderen wordt al in 1919 een burgerlijke ophaaldienst ingericht en het jaar daarop een militaire voor de rest van het land. In 1919 wordt ook beslist tot het dumpen van zo'n 35.000 ton chemische munitie voor de Belgische kust. Bij het bos van Houthulst ontmantelt de Britse firma Pickett in 1920-1922 zo'n 32.000 ton munitie. De metaalpijzen schieten immers de hoogte in en Pickett betaalt de Staat zelfs voor leveringen. Ook de frontbewoners laten zich niet onbetuigd en graven zelf naar oorlogsschroot. Gevonden projectielen worden illegaal ontmanteld, met honderden ongevallen tot gevolg.

DOVO

In 1920 wordt een militaire Service de Destruction ingericht voor het verzamelen en opruimen van munitie. Deze bestrijkt het hele grondgebied, behalve de verwoeste delen van West-Vlaanderen. Vanaf 1923 worden ook deze overgenomen met het bos van Houthulst als uitvalsbasis. In 1941 krijgt de dienst zijn huidige naam: Dienst voor Opruiming en Vernietiging van Oorlogstuigen. Tot vandaag wordt elk jaar nog zo'n 200 ton munitie uit de Eerste Wereldoorlog verwerkt.

Zaa 6: Werken aan herdenking

Monument “aux fusiliers-marins” te Melle

Collectie War Heritage Institute/Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, Brussel

Cf. dossier “Als stenen konden spreken...” te downloaden op onze [www.legermuseum.be/Uw bezoek/Educatief](http://www.legermuseum.be/Uw%20bezoek/Educatief)

Herdenkingsmonumenten

De gemeenschap wenst door de oprichting van monumenten hulde te brengen aan al diegenen die tot de overwinning hebben bijgedragen. Na de voorlopige versies van november 1918 in Brussel worden in hoog tempo overal duurzame monumenten gebouwd. De bouwwoede loopt tot in 1925, maar kent vervolgens een kentering, om helemaal te stoppen wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt. De per intekening verzamelde gelden bepalen de vorm en de uitvoering van het monument, terwijl de opdrachtgevers de plaats ervan selecteren. Om de nationale rouw gestalte te geven, besluit de regering in 1922 een openbaar graf voor een onbekende soldaat te creëren, dat alle vermisten belichaamt en de offers van de natie symboliseert. De monumenten worden het centrum van heel wat evenementen. De inhuldiging geeft aanleiding tot een uiterst officiële ceremonie en de plechtigheden die bij elke verjaardag worden georganiseerd, ritualiseren de herdenking.

Helden

De Grote Oorlog maakt helden van de meest uiteenlopende persoonlijkheden. Burgers en militairen, mannen en vrouwen, jong en oud, bekenden of anoniemen; sommige overleefden de strijd, anderen niet. Ze hebben allemaal blijk van uitzonderlijke moed gegeven en hun leven ingezet om waarden zoals gerechtigheid en vrijheid veilig te stellen. Tijdens de oorlog worden ze door iedereen vereerd en de samenleving hoopt uit hun voorbeeld te nodige kracht te putten om een einde aan het conflict te stellen. De heldencultus na 1918 geeft zin aan de offers die werden gebracht en de patriottische daden die werden gesteld, terwijl de pijnlijke herinneringen naar de achtergrond worden verdrongen. Na de oorlog versterkt deze cultus de collectieve identiteit; vandaag zijn die helden echter vergeten.

Dolk met granaatscherf van Loncin

privécollectie Michel Jaupart

De sporen van het conflict vrijwaren

De slagvelden trekken al snel heel wat bezoekers aan, omdat ze door het bloed dat er voor het vaderland werd vergoten een bijzondere emotionele betekenis verkrijgen. De eerste toeristische parcours worden reeds tijdens de oorlog uitgetekend. Deze bezoekbedevaarten werpen de vraag van de vrijwaring van de oorlogssporen op. Dadelijk na het staakt-het-vuren komt het oorlogstoerisme in een stroomversnelling. De families die op het graf van hun overledenen een moment van bezinning komen houden, willen het slagveld ook bezoeken en “aanvoelen”. Op lokaal niveau gebeurt de vrijwaring van erfgoedgetuigenissen minder gestructureerd: enkele militaire opstellingen worden bewaard en lokale musea worden her en der opgericht. In Brussel voert het Koninklijk Legermuseum een actief beleid om een documentaire en pedagogische collectie over de Grote oorlog samen te stellen.

Zone 7: Een nieuw België

Prothese van hout en leder voor het rechterbeen, z.d.

Brussel-Museum van de Geneeskunde

Dit is een bovenbeenprothese voor een invalide die boven de knie werd geamputeerd. Tot op het einde van de jaren '20 worden voor de aanhechting ervan hout en leder gebruikt, terwijl het eigenlijke apparaat uit staal of

beukenhout bestaat. Nadien verschijnen lichtere materialen, verborgen armaturen en buigmechanismen met automatische flexie die het mogelijk maken soepel te stappen.

De gewelddadige oorlog heeft duizenden soldaten verminkt, maar door de vooruitgang van de geneeskunde kunnen gewonden worden gered die voordien door infectie of gangreen ten dode waren opgeschreven.

De Belgische Staat acht zich verantwoordelijk voor de landgenoten die door de oorlog invalide werden.

Hij verschaft dan ook beroepsheroriëntering zodat de getroffen personen toch nog een plaats zouden kunnen vinden in een maatschappij die na de oorlog volledig moet worden heropgebouwd. Een eerste stap in het genezingsproces van de verminkten zijn de prothesen die aan verschillende criteria moeten voldoen. Ze moeten aangepast, licht en duurzaam zijn om de organische functie te vervangen en de gewonde opnieuw autonoom te maken. Naast firma's die in de vervaardiging van prothesen gespecialiseerd zijn, werken de ateliers van het hospitaal L'Océan in De Panne tijdens de oorlog in dezelfde richting. De verminkten kunnen op die wijze heel snel worden uitgerust, vóór spieratrofie optreedt of slechte houdingen worden aangenomen.

Schrijfmachine in brailleschrift

Collectie Brailleliga

Het braillealfabet is een schrijf- en leessysteem met puntjes en streepjes in reliëf. Het alfabet werd uitgevonden door de Fransman Louis Braille (1809-1852) die op 3-jarige leeftijd blind werd na een ongeval.

De invaliden

De wapenstilstand betekent ook dat de soldaten huiswaarts keren, maar voor 5.273 onder hen, invalide of ongeschikt voor legerdienst, breekt dan een nieuwe strijd aan. Ze worden vanaf 1915 bijgestaan door instellingen en verboderingen, zoals Les Amis des Invalides of de organisatie van de gravin de Merode in bezet gebied. De revalidatie aangevat in Port-Villez of Engeland wordt na 1918 in nieuwe centra voortgezet. Om de oorlogspensioenen te waarborgen en te verbeteren, wordt de Nationale Federatie van Verminkte Militairen en Oorlogsinvaliden opgericht. Om de belangen van alle oud-strijders te verdedigen, worden de moed en zelfopoffering van de invaliden benadrukt.

De families van de invaliden en van de vermisten

Door het enorme aantal doden en invaliden moeten talloze gezinnen het zonder vaderfiguur stellen. In het begin van de eeuw is het meestal de man die alleen in het onderhoud van het gezin voorziet en hij bepaalt de educatieve waarden die aan de kinderen worden doorgegeven, terwijl de vrouw voor het huishouden instaat. De oorlogsweduwen worden eerst door hun familie geholpen en krijgen later een pensioen van openbare instellingen. Ze krijgen ook stemrecht ter vervanging van hun echtgenoot die op het slagveld is gesneuveld. Voor de wezen werkt de Belgische Staat maatregelen uit die hun toekomst moeten veilig stellen. Het Nationaal Werk voor Oorlogswesen regelt het voogdijschap of de plaatsing in een instelling, verschaft materiële of morele steun en medische zorgen. De families worden eveneens door privé-initiatieven geholpen.

Zone 8: Dolle jaren

Pathé Baby camera met steel

Collectie Dupuis

Licht en contrast

Op de donkere oorlogsjaren volgt een uiterst gecontrasteerd decennium dat tussen traditie en moderniteit twijfelt. Vóór 1914 zijn enkel grote steden van elektriciteit voorzien; in 1927 dekt het netwerk 90 % van het grondgebied. Energievoorziening

op grote schaal brengt een omwenteling teweeg, niet enkel in de industrie, het transport of de telecommunicatie, maar ook in de levenswijze. Door deze veranderingen ontstaat een moderne samenleving, gebaseerd op verbruik en massabeschaving. Het feest lijkt nooit te stoppen en heel wat mensen vermaken zich tot in de vroege uurtjes in nachtclubs, theaters en bioscopen. Hoewel de Europese filmindustrie in de jaren 1920 door de Amerikaanse wordt voorbijgestoken, beleeft de Belgische cinematografie een heropleving. Aanvankelijk zijn de films zeer patriottisch en anti-Duits,

maar later ontstaat een heel nieuwe, avantgardistische en surrealistische cinema.

Koelkast ElectroLux, ca. 1930)

Collectie MIAT Vo8324

Elektrische huishoudtoestellen doen hun intrede in de privésfeer. Talloze elektrische apparaten voeren allerlei huishoudelijke taken uit en maken het dagelijkse leven makkelijker. De nieuwigheden maken vooral hun opwachting in de steden omdat daar een elektrisch netwerk voorhanden is. Dankzij deze vooruitgang komt heel wat tijd vrij die dan aan ludieke, sportieve of culturele activiteiten kan worden gewijd: de vrijetijdsindustrie is geboren.

Tijdbesparende uitvindingen voor een nieuw dagelijks leven

In het begin van de 20e eeuw komen diverse huishoudtoestellen op de markt, die in de jaren 1920 grondig evolueren. Naast manuele toestellen duiken in de keuken talloze elektrische apparaten op. De woning schoonmaken kan nu met een nieuwe en handige elektrische stofzuiger. De wasplaats wordt uitgerust met de eerste elektrische wasmachine die de kleren wast, spoelt en droogzwiert; verschillende energiebronnen verwarmen het strijkijzer. In de badkamer verschijnt de handhaardroger.

Plaat His Master's Voice

Collectie FRB/MIM FRP78LT

Klanken en trillingen

Klank en geluid nemen in de jaren 1920 uiteenlopende vormen aan. De technologie die het mogelijk maakt geluid over lange afstanden te verzenden, boekt heel wat vooruitgang en verovert geleidelijk aan een plaats in alle huiskamers. Telefonie vergemakkelijkt commerciële uitwisselingen en maakt nieuwe sociale contacten mogelijk; door de radio wordt informatie pijlsnel verspreid en de culture drempel omlaag gehaald. Op muzikaal vlak brengen de Amerikaanse en Canadese fanfares die in België bij de bevrijding spelen een origineel liedjesrepertoire met gesyncopeerde klanken. Deze nieuwe muzikale scène met haar hels tempo wordt het symbool van de herwonnen vrijheid. Talloze jazzbands zien het licht en treden overal in België op. De nieuwe ritmes gaan gepaard met uitzinnige danspassen. Onestep, twostep, foxtrot, charleston en tango worden waanzinnig populair.

Speelgoed: houten treintje

Collectie Speelgoedmuseum, Mechelen

Educatief en vredelievend speelgoed

De Grote Oorlog stelt een einde aan het Duitse monopolie op de speelgoedmarkt. Vanaf 1914 moedigen België en zijn bondgenoten de nationale productie aan. Wanneer de oorlog gestreden is, stappen spelletjes en speelgoed af van de patriottische gevechtsthema's die bedoeld waren om ook de kinderen te mobiliseren. Het dagelijkse leven wordt opnieuw de belangrijkste inspiratiebron, waardoor symbolisch weer bij de vooroorlogse voorspoed wordt aangesloten.

Ideeën om uit te diepen

- Worden de symbolen in hedendaagse conflicten gerespecteerd (witte vlag, Rode Kruis of Rode Sikkel, blauw schild, ...)?

Het blauw schild: Militaire operaties vernietigen dikwijls het culturele erfgoed. Niet enkel een bepaald land verliest op die wijze zijn patrimonium. Ook het werelderfgoed, dat aan alle volkeren toebehoort, wordt vernield. De internationale gemeenschap heeft ingezien dat dit verlies diende te worden ingeperkt. In 1954 werd daarom in Den Haag een overeenkomst ondertekend die culturele goederen in oorlogstijd moet beschermen.

- Waarom promoten sommige leiders de verzoening na een conflict, een burgeroorlog, een bloedbad? Wat zijn de voor- en nadelen van een dergelijk beleid? Kan je enkele voorbeelden geven (Zuid-Amerika, Zuid-Afrika, Rwanda, enz.)?
- Tijdens de Eerste Wereldoorlog sloeg een half miljoen Belgen op de vlucht. Die mensen brachten vier jaar ballingschap door in Frankrijk, Groot-Brittannië, Nederland of Zwitserland. Welke moeilijkheden dienden ze daarbij te overwinnen? Leg een verband met hedendaagse vluchtelingen.
- Wanneer in België de tijd van de heropbouw aanbreekt, dienen zich verschillende mogelijkheden aan: heropbouwen in de oorspronkelijke stijl, de ruïnes bewaren als getuigenissen van het gewelddadige conflict, of heropbouwen in een moderne stijl. Geef argumenten voor en tegen elke optie.
- Analyseer aan de hand van het pedagogische dossier Als stenen konden spreken de herdenkingsmonumenten in jouw gemeente.
- Welke plaats krijgen soldaten verminkt door hedendaagse oorlogen in de moderne maatschappij toebedeeld?
- Droegen de elektrische huishoudtoestellen bij tot de emancipatie van de vrouwen? Waarom?
- Zijn kinderen en jongeren vandaag ook nog het doelwit van propaganda? Welke propaganda en met welke middelen?

Korte bibliografie

Philip BLOM, *Alleen de wolken. Cultuur en crisis in het Westen 1918-1938*, De Bezige Bij, 2014.

Frits BOTERMAN, Arnold LABRIE, Willem MELCHING (red.), *Na de catastrofe. De Eerste Wereldoorlog en de zoektocht naar een nieuw Europa*, Nieuws Amsterdam, 2014.

Robert GERWARTH, *De verslagenen. Waarom de Eerste Wereldoorlog nooit is opgehouden, 1917-1923*, Publishing House Balance, 2016.

Pierre LIERNEUX & Natasja PEETERS (eds.), *De Groote Oorlog voorbij. België 1918-1928*, Lannoo, 2018.

Pieter SADEK, *Het Elfde Uur. 11 november 1918. De gewelddadige laatste dag van de Eerste Wereldoorlog*, Paperback, 2018.

Pieter VERSTRAETE & Christine VAN EVERBROECK, *De Verminkte stilte. De Belgische invalide soldaten van de Groote Oorlog*, Namen, 2014.